AUTENTIK HUQUQIY DISKURS MATERIALLARI ASOSIDA YURIDIK INGLIZ TILINI VAZIYATLI-TOPSHIRIQLI O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Mirzayeva Mahliyo Sur’atjon qizi, o‘qituvchi
Qo‘qon Univesiteti Andijon filiali

Annotatsiya

Maqolada autentik huquqiy diskurs materiallarini vaziyatli va topshiriqqa asoslangan yondashuv bilan uyg‘unlashtirish orqali yuridik ingliz tilini o‘qitish metodikasini takomillashtirish masalasi yoritiladi. Sud qarorlari, shartnomalar, qonun hujjatlari, yuridik memorandumlar, advokat-mijoz yozishmalari va kasbiy muloqot namunalarini o‘quv materiali sifatida tanlash mezonlari ishlab chiqiladi. Autentik material bilan ishlashning “kontekstlashtirish – diskursiv tahlil – terminologik xaritalash – kasbiy vazifa – mahsulot yaratish – qayta aloqa” sikli taklif qilinadi. Mazkur model orqali talabaning reseptiv til bilimidan produktiv yuridik faoliyatga o‘tishi, huquqiy tushuncha va terminni kontekstda o‘zlashtirishi, shuningdek, ingliz tilida real kasbiy vazifalarni bajarish kompetensiyasini rivojlantirish mumkinligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: autentik material, huquqiy diskurs, Legal English, vaziyatli ta’lim, topshiriqqa asoslangan o‘qitish, kasbiy kompetensiya, ESP.

Abstract

The article addresses the improvement of Legal English teaching methodology through the integration of authentic legal discourse materials with situational and task-based instruction. Criteria are proposed for selecting judicial decisions, contracts, legislation, legal memoranda, lawyer-client correspondence and samples of professional interaction for pedagogical purposes. A six-stage instructional cycle is developed: contextualization, discourse analysis, terminological mapping, professional

task performance, production of a legal communicative product and feedback. The model is intended to facilitate the transition from receptive language knowledge to productive legal activity and to develop students' ability to perform realistic professional tasks in English.

Keywords: authentic materials, legal discourse, Legal English, situational learning, task-based teaching, professional competence, ESP.

Аннотация

В статье рассматривается совершенствование методики преподавания юридического английского языка посредством интеграции аутентичных материалов юридического дискурса с ситуативным и заданийным обучением. Разрабатываются критерии отбора судебных решений, договоров, нормативно-правовых актов, юридических меморандумов, переписки адвоката с клиентом и образцов профессионального общения. Предлагается шестиступенчатый цикл работы: контекстуализация, дискурсивный анализ, терминологическое картирование, выполнение профессиональной задачи, создание коммуникативного продукта и обратная связь. Обосновывается, что данная модель обеспечивает переход от рецептивного знания языка к продуктивной юридической деятельности и развивает способность студентов решать реальные профессиональные задачи на английском языке.

Ключевые слова: аутентичные материалы, юридический дискурс, Legal English, ситуативное обучение, обучение на основе заданий, профессиональная компетенция, ESP.

Kirish

Yuridik ingliz tili o‘qitishning amaliy samaradorligi o‘quv jarayonida talaba kelajak kasbiy faoliyatida duch keladigan til materiallari va kommunikativ vaziyatlarning qay darajada modellashtirilishiga bog‘liq. Darslik uchun sun’iy ravishda soddalashtirilgan gaplar grammatik yoki terminologik ko‘nikma hosil qilishda foydali

bo‘lishi mumkin, biroq ular real huquqiy diskursning murakkab semantik, pragmatik va institutsional tabiatini to‘liq aks ettirmaydi. Shu sababli Legal English kursining muhim tarkibiy qismi autentik huquqiy materiallardan foydalanish bo‘lishi kerak. Autentik material deganda aynan til o‘rgatish uchun yaratilmagan, real huquqiy faoliyatda foydalanilgan yoki foydalanishga mo‘ljallangan matn va nutq namunalari tushuniladi. Sud qarori, nizom, shartnoma, protsessual hujjat, yuridik xat, korporativ hujjat, advokat maslahati yoki sud majlisi yozuvi shular jumlasiga kiradi. Autentik materiallardan foydalanish talabaga terminlarni alohida leksema shaklida emas, real kasbiy vazifani bajaruvchi diskurs elementi sifatida kuzatish imkonini beradi. Huquqiy diskursni o‘rganishda autentik materiallarning ahamiyati avvalgi tadqiqotlarda ham ko‘rsatilgan. Autentik audio va matn materiallaridan foydalanish talabaning huquqiy diskursga oid mental leksikonini rivojlantirish hamda til ko‘nikmalarini kelajakdagi professional faoliyat bilan bog‘lash imkonini berishi aniqlangan.

Autentiklik va metodik maqsad o‘rtasidagi munosabat

Autentik matndan foydalanishning o‘zi avtomatik ravishda samarali o‘qitishni kafolatlamaydi. Murakkab sud qarorini tayyorgarligi yetarli bo‘lmagan talabaga hech qanday metodik vositachiliksiz taqdim etish kognitiv yuklamani orttirishi mumkin. Demak, autentiklikni soddalashtirish emas, balki pedagogik qo‘llab-quvvatlash bilan uyg‘unlashtirish zarur. Bu nuqtada “matnni soddalashtirish” va “topshiriqni moslashtirish” tushunchalarini farqlash kerak. Birinchi holatda huquqiy matnning o‘zi o‘zgartiriladi va natijada uning haqiqiy diskursiv belgilari yo‘qolishi mumkin. Ikkinchi holatda esa matn asl shaklda saqlanadi, lekin o‘quv vazifasi talaba darajasiga moslashtiriladi. Masalan, boshlang‘ich bosqichda sud qaroridan barcha huquqiy dalillarni tushuntirish talab qilinmay, faqat taraflarni, nizoning predmetini va yakuniy qarorni aniqlash topshirig‘i beriladi. Bu yondashuv autentiklik bilan metodik izchillik orasidagi muvozanatni ta’minlaydi.

Autentik huquqiy materiallarni tanlash mezonlari

Birinchi mezon – **kasbiy relevantlik**. Material talabaning kelajakdagi huquqiy faoliyatiga bevosita yoki bilvosita aloqador bo‘lishi kerak. Masalan, xalqaro xususiy huquq yo‘nalishida shartnoma, arbitraj bandlari va commercial correspondence ustuvor ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin.

Ikkinchi mezon – **diskursiv reprezentativlik**. Tanlangan matn mazkur huquqiy janrning asosiy xususiyatlarini ko‘rsatishi kerak. Tasodifiy yoki haddan tashqari noodatiy matn talabada janrga nisbatan noto‘g‘ri umumlashma hosil qilishi mumkin.

Uchinchi mezon – **til darajasiga metodik moslashtirish imkoniyati**. Matnning o‘zi o‘zgartirilmasa-da, unga tuziladigan vazifalar talabaning til darajasiga mos bo‘lishi kerak.

To‘rtinchi mezon – **huquqiy tizimga moslik**. Ingliz tilidagi huquqiy materiallarning katta qismi Common Law tizimiga asoslangan. Fuqarolik huquqi tizimida ta’lim olayotgan talabaga mazkur birliklar tizimlararo tafovutlar bilan birga tushuntirilishi zarur. Aks holda til o‘rganish jarayonida huquqiy tushunchalar noto‘g‘ri tenglashtirilishi mumkin. 2026-yildagi tadqiqot Common Law markazidagi materiallarning Civil Law muhitiga yetarli darajada moslashtirilmasligi Legal English o‘rganuvchilarda aynan terminologik va konseptual qiyinchiliklar tug‘dirishini ko‘rsatgan.

Beshinchi mezon – **kommunikativ vazifaga aylantirish imkoniyati**. Material o‘quvchini faqat o‘qishga emas, undan kelib chiqib gapirish, yozish, muzokara qilish, maslahat berish yoki huquqiy qaror ishlab chiqishga undashi kerak.

Autentik diskurs bilan ishlashning metodik sikli

Taklif etilayotgan metodik model olti bosqichdan tarkib topadi.

Birinchi bosqich – **kontekstlashtirish**. Talabaga hujjatni o‘qishdan oldin uning kim tomonidan yaratilgani, kimga mo‘ljallangani, qanday huquqiy vaziyat bilan bog‘liqligi va nima maqsadda qo‘llanilishi tushuntiriladi. Bu bosqich matnni oddiy lingvistik obyekt emas, kasbiy harakat vositasi sifatida anglashni ta’minlaydi.

Ikkinchi bosqich – **diskursiv tahlil**. Talaba matnning tarkibiy qismlarini aniqlaydi. Sud qarorida faktlar, huquqiy masala, dalillar, asoslantirish va qaror; shartnomada taraflar, ta'riflar, majburiyatlar, javobgarlik, nizoni hal qilish tartibi kabi segmentlar ajratiladi.

Uchinchi bosqich – **terminologik xaritalash**. Muhim birliklar tarjima ro'yxati shaklida emas, konseptual bog'lanishlari bilan beriladi. Masalan, *breach – obligation – liability – damages – remedy* birliklari bir huquqiy vaziyat doirasidagi semantik tarmoq sifatida o'rganiladi.

To'rtinchi bosqich – **kasbiy vazifa**. Talaba hujjatga asoslangan real yoki realga yaqin vazifani bajaradi. Masalan, shartnoma bandidagi xavfni aniqlash, mijozga maslahat berish, sud qarorini qisqa bayon qilish yoki ikki tomon manfaatlari asosida bandni qayta ishlab chiqish.

Beshinchi bosqich – **kommunikativ mahsulot yaratish**. Vazifaning natijasi aniq kasbiy mahsulot shaklida yuzaga chiqadi: *client email, case brief, legal memorandum, oral advice, negotiation proposal, contract clause* va boshqalar.

Oltinchi bosqich – **qayta aloqa va qayta ishlash**. Talaba mahsuloti grammatika bilangina emas, huquqiy mazmun, diskurs tuzilishi, adresatga moslik, aniqlik va kasbiy maqbullik jihatidan baholanadi.

Vaziyatli-topshiriqli ta'lim modeli

Huquqiy ingliz tilini real kasbiy vazifalarga yaqinlashtirish uchun "case scenario" usuli ayniqsa samarali. Masalan, talabaga quyidagi qisqa vaziyat taklif etiladi: xorijiy kompaniya bilan tuzilgan yetkazib berish shartnomasida tovar belgilangan muddatdan o'ttiz kun kech yetkazilgan va xaridor zarar ko'rgan. Talabaga shartnomaning *delivery, breach, limitation of liability, force majeure* bandlari taqdim etiladi. Birinchi guruh yetkazib beruvchi vakili, ikkinchi guruh xaridor vakili, uchinchi guruh esa huquqiy maslahatchi sifatida ishlaydi. Ular hujjatlarni o'qib, muammoni huquqiy jihatdan aniqlaydi, tegishli terminlarni ajratadi, muzokara strategiyasini ishlab chiqadi va ingliz

tilida yechim taklif qiladi. Natijada o‘qish, yozish, tinglash va gapirish ko‘nikmalari bir-biridan ajratilmaydi. Til huquqiy vazifani bajarish vositasiga aylanadi. Yaqinda o‘tkazilgan Legal English kursiga oid action research tadqiqotida ham shartnoma janrining funksional va leksik-grammatik xususiyatlarini dastlab o‘rganish, keyin mijozga og‘zaki maslahat berish va yakunda maslahat xati yozish shaklidagi bosqichli tizim qo‘llangan. Ushbu yondashuv Legal English ta’limini yuristning real diskursiv faoliyati bilan bog‘lash imkonini bergan.

Raqamli autentik materiallarning imkoniyatlari

Zamonaviy Legal English kursida autentik material faqat bosma hujjatdan iborat bo‘lishi shart emas. Sud eshituvi audioyozuvlari, advokatlik firmalarining mijozlar uchun tayyorlangan videolari, elektron shartnoma namunalari, sud ma’lumotlar bazalari va professional huquqiy platformalar ham o‘quv resursi bo‘la oladi. Raqamli multimodal topshiriqlar talabaning huquqiy mazmunni qayta tashkil qilish va o‘z so‘zlari bilan ifodalashini talab qiladi. 2026-yilda *English for Specific Purposes* jurnalida chop etilgan Legal English bo‘yicha tadqiqotda raqamli multimodal kompozitsiyaning rejalashtirish va ssenariy tuzish bosqichlari fan mazmunini o‘zlashtirish, qayta ifodalash va til ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan bog‘liqligi qayd etilgan. Masalan, talabaga sud qarori asosida uch daqiqalik “case briefing” videosi tayyorlash vazifasi berilishi mumkin. Bunda u uzun huquqiy matndan asosiy faktlarni tanlaydi, ularni mantiqiy tartibga keltiradi, murakkab mazmunni ixchamlashtiradi va kasbiy ingliz tilida og‘zaki ifodalaydi. Bu oddiy “read and translate” topshirig‘idan ancha yuqori kognitiv va kommunikativ faoliyatni talab qiladi.

Plain English tamoyilining o‘rni

Autentik material bilan ishlash talabaning murakkab huquqiy uslubni ko‘r-ko‘rona takrorlashiga olib kelmasligi kerak. Zamonaviy yuridik yozuvda aniqlik, qisqalik va adresatga tushunarlilik alohida talab sifatida qaralmoqda. 2026-yildagi L2 legal writing tadqiqotida ham baholash jarayonida murakkablik, aniqlik va ravonlik

bilan Plain English tamoyili o‘rtasidagi munosabat maxsus o‘rganilgan. Shu sababli autentik huquqiy gapni avval tahlil qilish, so‘ng mazmun va huquqiy aniqlikni yo‘qotmasdan soddaroq shaklda qayta yozish samarali mashq hisoblanadi. Bu talabaning murakkab sintaksisni tushunishi bilan bir qatorda professional kommunikatsiyaning adresatga yo‘naltirilganligini ham rivojlantiradi.

Metodik samaradorlik

Autentik huquqiy diskurs va kasbiy topshiriqning integratsiyasi uch asosiy natijaga olib keladi. Birinchidan, terminologik bilim kontekstlashadi; talaba so‘zning lug‘aviy tarjimasini emas, uning huquqiy vaziyatdagi funksiyasini o‘rganadi. Ikkinchidan, reseptiv faoliyat produktiv faoliyatga ulanadi: talaba o‘qigan sud qarori asosida memorandum yozadi yoki shartnoma matni asosida muzokara olib boradi. Uchinchidan, til va yuridik bilim sun’iy ravishda ajratilmaydi. ESP va Legal English bo‘yicha oldingi tadqiqotlar ham o‘quv materiallarini talabaning real ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini ta’kidlaydi. Tayyor darsliklarning barchasi muayyan auditoriya ehtiyojini to‘liq qondira olmasligi sababli turli resurslarni birlashtirish va kasbiy ehtiyojga moslashtirish zarur.

Xulosa

Autentik huquqiy diskurs materiallarini yuridik ingliz tilini o‘qitish tizimiga kiritish til ta’limini real professional faoliyat bilan yaqinlashtiradi. Biroq autentiklik mustaqil metod emas; u diskurs tahlili, vaziyatli ta’lim, topshiriqqa asoslangan yondashuv, bosqichli yordam va refleksiv baholash bilan uyg‘unlashgandagina yuqori metodik samaradorlik beradi. Taklif etilgan “kontekstlashtirish – diskursiv tahlil – terminologik xaritalash – kasbiy vazifa – kommunikativ mahsulot – qayta aloqa” modeli yuridik ingliz tilini o‘rganish jarayonini passiv matn tarjimasidan faol kasbiy faoliyatga yo‘naltiradi. Natijada talaba ingliz tilidagi huquqiy matnni shunchaki tushunuvchi emas, undan muayyan huquqiy masalani hal etish, argument ishlab

chiqish, mijozga maslahat berish yoki professional hujjat yaratishda foydalanadigan mutaxassis sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Candlin C.N., Bhatia V.K., Jensen C.H. Developing Legal Writing Materials for English Second Language Learners: Problems and Perspectives // *English for Specific Purposes*. 2002. Vol.21, No.4. P.299–320. DOI: 10.1016/S0889-4906(01)00029-1.
2. Bruce N. Dovetailing Language and Content: Teaching Balanced Argument in Legal Problem Answer Writing // *English for Specific Purposes*. 2002. Vol.21, No.4. P.321–345. DOI: 10.1016/S0889-4906(01)00040-0.
3. Tiersma P.M. *Legal Language*. – Chicago: University of Chicago Press, 1999. – 328 p.
4. Goźdź-Roszkowski S. Corpus Linguistics in Legal Discourse // *International Journal for the Semiotics of Law*. 2021. Vol.34. P.1515–1540.
5. Baffy M. Shifting Frames to Construct a Legal English Class // *Journal of English for Academic Purposes*. 2017. Vol.25. P.58–70. DOI: 10.1016/j.jeap.2016.11.003.
6. Xia S., Li Z. Can Digital Multimodal Composition Facilitate Content Learning in a CLIL Context? Insights from Students' Composing Processes in a Legal English Course // *English for Specific Purposes*. 2026. Vol.81. P.73–91. DOI: 10.1016/j.esp.2025.09.003.
7. Paltridge B. Genre and Second-Language Academic Writing // *Language Teaching*. 2014. Vol.47, No.3. P.303–318. DOI: 10.1017/S0261444814000068.